

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**СЕКТОР ЗА НАДЗОР НАД
ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА**

**СЕКТОР ОСИГУРАЊА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Извештај за 2022. годину

Садржај:

1. Увод.....	4
2. Активности Народне банке Србије у 2022. години.....	4
Непосредне контроле.....	4
Посредни надзор и посредне контроле.....	6
Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора	7
Развојне активности.....	8
Стручни испити.....	9
3. Тржиште осигурања	10
3.1. Општи показатељи.....	10
3.2. Учесници на тржишту	12
Друштва за (ре)осигурање	12
Остали учесници на тржишту.....	13
3.3. Структура портфеља осигурања.....	13
3.4. Билансна сума и билансна структура	15
Билансна сума	15
Структура активе	16
Структура пасиве	17
4. Показатељи пословања.....	17
4.1. Адекватност капитала	17
4.2. Квалитет имовине	19
4.3. Инвестирање средстава техничких резерви	20
4.4. Реосигурање	21
4.5. Профитабилност	21
4.6. Ликвидност	23
5. Друштвена одговорност и заштита права грађана	23
6. Закључак	24

Списак скраћеница и појмова

млн	милион
млрд	милијарда

1. Увод

Законском регулативом надзор над највећим делом финансијског сектора поверен је Народној банци Србије. На крају 2022. године овај део финансијског сектора обухватао је следеће финансијске институције: 21 банку, 20 друштава за (ре)осигурање, 15 давалаца финансијског лизинга, седам добровољних пензијских фондова, 12 платних институција и три институције електронског новца.¹

2. Активности Народне банке Србије у 2022. години

Ако се има у виду значајна улога сектора осигурања у пружању заштите осигураницима од последица изазваних пандемијом вируса корона и значај обезбеђења континуитета пружања услуге осигурања у условима ове кризе, активности Народне банке Србије у 2022. години биле су усмерене на одржавање стабилности сектора осигурања, обезбеђивање услова за развој сектора и развој функције супервизије, а тиме и обезбеђење заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица.

Непосредне контроле

У оквиру одржавања стабилности сектора осигурања, у 2022. години спроведена су четири поступка непосредних контрола субјеката надзора у делатности осигурања, сви у оквиру *пруденцијалног надзора*, од чега су две свеобухватне контроле друштава за осигурање, затим једна свеобухватна контрола друштва за реосигурање, као и једна циљана контрола друштва за осигурање.

Поред наведеног, током 2022. године из делокруга пруденцијалног надзора друштвима за осигурање уручени су записници о непосредним контролама из три поступка који су започели у ранијем периоду и изречене су мере надзора у вези с такође три спроведена поступка.²

У 2022. години окончана су четири контролна поступка у сегменту *тржишног понашања* започета у претходном периоду доношењем решења о мерама надзора, при чему је један поступак непосредне контроле обустављен након спроведених мера надзора и уплаћених новчаних казни.

¹ Народна банка Србије је, заједно с Комисијом за хартије од вредности, и надзорни орган пословања пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама (два пружаоца на крају 2022. године).

² Један поступак непосредне контроле обухватио је истовремено активности из делокруга надзора тржишног понашања и пруденцијалног надзора.

Спроведеним свеобухватним непосредним контролама у делу пруденцијалног надзора контролисано је поштовање законских одредаба, пре свега у делу адекватности капитала, начину образовања техничких резерви, поштовања правила инвестирања средстава осигурања у смислу облика и ограничења инвестирања у поједине облике имовине, затим утицаја промена каматних стопа у вези са адекватношћу капитала и инвестирањем, затим процене других значајних билансних позиција, као и других посредним надзором утврђених значајних активности. Поред наведеног, контролама је оцењена адекватност успостављеног система интерних контрола, идентификовани су ризици у пословању и спроведена је оцена управљања друштвом за (ре)осигурање. Све наведено у делу система управљања оцењено је и обављеном циљаном непосредном контролом друштва за осигурање чији је предмет било формирање и обрачун резервисаних штета, формирање и обрачун математичке резерве, а она је имала за резултат значајно унапређење система интерних контрола допуном интерних аката у делу правила резервисања штета, провере адекватности техничких резерви, методологија за прераду уговора о осигурању живота и др.

У сегменту надзора *тржишног понашања* у 2022. години настављено је с проверама начина на који друштва за осигурање обављају продајне активности, поступају по одштетним захтевима, приговорима, затим на који начин спроводе анализе узрока приговора и с тим у вези да ли предузимају благовремене и одговарајуће мере за превенцију настанка приговора, као и друге активности значајне за заштиту права и интереса корисника услуга осигурања. Спроведеним контролним поступцима констатовани су пропусти у начину информисања и уговарања осигурања, решавања одштетних захтева и приговора супротно интерним актима, и то код осигурања живота, осигурања од последице незгоде, имовинских осигурања, осигурања од инсолвентности и осигурања од одговорности за штету нанету путнику, а посебно код колективних осигурања, где је обухват осигураника велики, због чега се не може запоставити пре свега значај правилног информисања. При томе, у 2022. години адекватним мерама надзора обезбеђено је да осигураницима пензионерима буду враћена средства осигурања уплаћена на име премије осигурања, као и да буду исплаћене накнаде по основу одштетних захтева и поднетих приговора у њихову корист, све због утврђених пропуста у продајним активностима и информисању осигураника, односно закључењу уговора о осигурању. Такође, постигнуто је да друштва за осигурање, која су пружила гаранције путовања, путницима исплате уплаћена средства за нереализована путовања од стране туристичких агенција које су постале инсолвентне. Осим тога, у одређеном обиму је унапређен квалитет информисања осигураника, преузимања ризика у осигурању, као и начин обавештавања осигураника у поступку одлучивања о одштетним захтевима или приговорима.

Посредни надзор и посредне контроле

Паралелно с непосредним контролама, у Народној банци Србије вршен је посредни надзор и у делу пруденцијалног надзора, и у делу надзора тржишног понашања.

Активности посредног *пруденцијалног надзора* подразумевале су континуирано праћење пословања друштава за (ре)осигурање и с *финансијско-економског* аспекта и са *актуарског* аспекта, као и предузимање активности на разјашњењу достављених података и информација, односно отклањању уочених неправилности. Посебно су спроведене активности посредног пруденцијалног надзора, и то: (1) праћење ризика путем супервизорских матрица ризика друштава за (ре)осигурање, (2) анализа тромесечних мишљења овлашћеног актуара, мишљења овлашћеног актуара о финансијским извештајима и годишњим извештајима о пословању друштава, мишљења овлашћеног актуара на извештаје о спровођењу политике саосигурања и реосигурања, анализа извештаја рада интерне ревизије друштава, пријем и анализа достављених интерних аката друштава за (ре)осигурање, (3) пријем и анализа достављених годишњих, тромесечних и месечних података друштава за осигурање и састављање одговарајућих извештаја и (4) сачињавање тромесечних извештаја о стању сектора осигурања. Посредним пруденцијалним надзором посебан је акценат стављен на спровођење законских одредби које се тичу захтева солвентности, образовања прописаних техничких резерви, спровођења политике саосигурања и реосигурања, инвестирања средстава осигурања, ликвидности, процене билансних позиција, трошкова обављања делатности и др.

У оквиру посредног надзора над *тржишним понашањем* друштава за осигурање редовно су праћени ризици тржишног понашања, на основу анализе квалитативних и квантитативних показатеља, при чему су препознати проблематични аспекти пословања појединих друштава за осигурање и других субјеката надзора. Ови аспекти пословања односно активности друштава за осигурање и других субјеката надзора које су препознате као потенцијално штетне за права и интересе корисника услуга осигурања обухваћене су контролним поступцима како би се благовремено проверило поступање и спровеле одговарајуће мере ради заштите права и интереса корисника услуга осигурања. Истовремено с поменутиим активностима, спроведен је већи број тематских анализа, пружена су неопходна мишљења корисницима услуга осигурања, субјектима надзора, новинарима и другим заинтересованим странама, и то у погледу увођења нових производа осигурања, оглашавања и продаје осигурања, канала дистрибуције различитих врста осигурања, закључивања уговора о осигурању на даљину, садржини услова осигурања, права на накнаду из уговора о осигурању и остало.

Када је реч о другим субјектима надзора, у 2022. години спроведене су редовне анализе годишњих извештаја за 2021. годину о пословима заступања и

пословима посредовања у осигурању, које је 205 других субјеката надзора (друштва за посредовање/заступање у осигурању, заступници – предузетници, банке, даваоци финансијског лизинга, јавни поштански оператер) доставило Народној банци Србије, на основу којих су предузете надзорне активности (писмена упозорења, посредна контрола).

У току 2022. године, још једно друштво за осигурање је на тржишту осигурања (до сада укупно два) испунило прописане услове о спровођењу поступка провере идентитета странке коришћењем средстава електронске комуникације и без обавезног присуства лица чија се идентификација врши (видео-идентификација).

Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора

Народна банка Србије обавила је, у оквиру активности надзора над делатношћу осигурања и читав низ других, редовних активности, као што су обрада различитих врста захтева за издавање дозвола и сагласности, давање стручних мишљења и слично.

С тим у вези, на основу претходне анализе и оцене утицаја наведених догађаја на пословање друштава за (ре)осигурање извршена је промена дозволе за рад једног друштва за осигурање и издате су претходне сагласности Народне банке Србије за: обављање функције члана управе (34), избор друштва за ревизију (20), стицање квалификованог учешћа (1), трајно пребацивање капитала и имовине из групе неживотних осигурања у групу животних осигурања (3), трајно пребацивање капитала и имовине из групе животних осигурања у групу неживотних осигурања (1), улагање у друго правно лице (1) и промену адресе седишта (1). Код других субјеката надзора издате су дозволе за обављање послова посредовања у осигурању друштвима за посредовање у осигурању (4), дозволе за обављање послова заступања у осигурању друштвима за заступање у осигурању (2) и дозволе за обављање послова заступања у осигурању заступницима у осигурању (3). Исто тако, код других субјеката надзора издате су претходне сагласности Народне банке Србије за: обављање послова заступања у осигурању као допунске делатности (2), стицање/увећање квалификованог учешћа (7), обављање функције члана управе (5), улагање у друго правно лице (1) и промену пословног имена, односно адресе седишта (13).

Активности Народне банке Србије усмерене на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања у 2022. години су се односиле, између осталог, на европске интеграције и регулаторне активности.

Народна банка Србије континуирано прати прописе Европске уније из области осигурања и усклађује домаће прописе ради адекватне припреме Републике Србије за улазак у Европску унију, водећи рачуна о стабилности тржишта осигурања и о заштити права и интереса корисника услуге осигурања.

У току су стручне редактуре превода правних аката која допуњују *Директиву Солвентност 2*, као део поступка превода правне тековине Европске уније у Републици Србији, што ће олакшати даље усклађивање прописа из делатности осигурања.

Током 2022. године Народна банка Србије је донела и следећа подзаконска акта:

- *Одлуку о примени фактора пола у делатности осигурања* („Службени гласник РС”, бр. 58/2022), којом се уређује начин на који се обезбеђује јединствена примена правила да друштво за осигурање не може да користи фактор пола при одређивању премија и накнада из осигурања који доводи до разлика у појединачним премијама и накнадама, ради унапређења родне равноправности у приступу услугама у делатности осигурања, у складу са *Законом о родној равноправности*;
- *Одлуку о допунама Одлуке о систему управљања у друштву за осигурање/реосигурање* („Службени гласник РС”, бр. 94/2022), којом је уређено питање измене услова и тарифа обавезних осигурања у друштвима за осигурање, као и обавештавање Народне банке Србије о планираној промени тарифе премија и премијског система с техничким основама премије обавезног осигурања власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима;
- *Одлуку о измени Одлуке о инвестирању средстава осигурања* („Службени гласник РС”, бр. 137/2022), којом је пролонгиран рок важења потраживања за недоспеле премије неистеклих неживотних осигурања, саосигурања и реосигурања као облика инвестирања средстава техничких резерви, за две године, односно са 31. 12. 2022. године на 31. 12. 2024. године;
- *Одлуку о допуни одлуке о извештавању друштава за осигурање/реосигурање* („Службени гласник РС”, бр. 58/2022), којом је утврђена обавеза друштва за (ре)осигурање да Народној банци Србије доставља предлоге одлука о расподели добити или међудивиденди, а по усвајању ових одлука и обавештења о планираним датумима њихове исплате акционарима.

Развојне активности

Од активности Народне банке Србије усмерених на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања посебно се издвајају активности за имплементацију *Солвентности II* у Републици Србији.

У складу с динамиком дефинисаном *Стратегијом за имплементацију Солвентности II у Републици Србији*, у току 2022. године настављено је са израдом прелиминарне радне верзије нацрта прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова осигурања и

реосигурања. Настављен је и рад на изради прелиминарне радне верзије нацрта прописа којим се преноси *Директива о дистрибуцији осигурања* у прописе Републике Србије.

У оквиру развоја функције супервизије Народне банке Србије у 2022. години спроводиле су се активности на: континуираном побољшавању метода рада, учествовању на супервизорским колегијумима, перманентној едукацији и стручном усавршавању запослених у Народној банци Србије и сл.

Стручни испити

Народна банка Србије посвећује посебну пажњу едукацији овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара. Регулативом је утврђено да они, пре приступања полагању стручних испита у Народној банци Србије, треба да прођу одговарајуће нивое обуке, како би стекли сва потребна знања и адекватно обављали послове који им предстоје.

Ради подизања нивоа компетенција лица која су стекла овлашћење за обављање послова посредовања или/и заступања у осигурању, као и ради утврђивања коначног списка активних у том послу, прописана је обавеза професионалног континуираног усавршавања, чијим се испуњавањем лица задржавају у одговарајућем регистру и могу да обављају делатност.

На основу *Споразума о обуци кандидата за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника или звања овлашћеног заступника у осигурању и професионалном усавршавању овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању*, потписаног између Народне банке Србије и Привредне коморе Србије, у 2022. години организоване су обуке и стручни испити за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, у редовним испитним роковима.

Народна банка Србије је организовала два стручна испита за стицање звања овлашћеног актуара.

На основу коначних резултата о положеним испитима издата су укупно 393 решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, а шест особа је стекло звање овлашћеног актуара.

У 2022. години редовно су се спроводиле активности које се тичу надзора професионалног континуираног усавршавања овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара. Доказ о континуираном усавршавању овлашћених актуара за 2022. годину доставио је 61 овлашћени актуар, а обавезу професионалног континуираног усавршавања у 2022. години извршило је 3.246 овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању.

3. Тржиште осигурања³

3.1. Општи показатељи⁴

Након реалног раста светског бруто домаћег производа од 6,3% у 2021. години, процењује се његов реалан раст од 3,4% у 2022. години и прогнозира успорен раст од 2,8% у 2023. години, у условима кумулираних негативних ефеката у протекле три године (пандемија вируса корона, геополитичке тензије, кретање инфлације и каматних стопа).

Глобално тржиште осигурања је у 2022. години, у условима вишеструких повећаних ризика, забележило процењен реалан благи пад од 0,2%, с прогнозом постепеног опоравка у наредне две године, али испод тренда реалног раста.

Процењен реалан раст глобалне *премије неживотних осигурања* у 2022. години износи 0,9%, при чему се у развијеним земљама процењује раст од 0,6%, а у земљама у развоју раст од 2,7%.

Премија животних осигурања у 2022. години бележи на глобалном нивоу процењен реалан пад од -1,9%, при чему у развијеним земљама он износи -2,8%, док је у земљама у развоју процењен раст од 0,9%.

Пет држава с највећим учешћем у укупној премији оствареној на светском тржишту (САД, Кина, Јапан, Велика Британија и Француска) у 2021. години покривало је 65,8% тог тржишта, док је Република Србија према оствареној премији на 79. месту у свету.

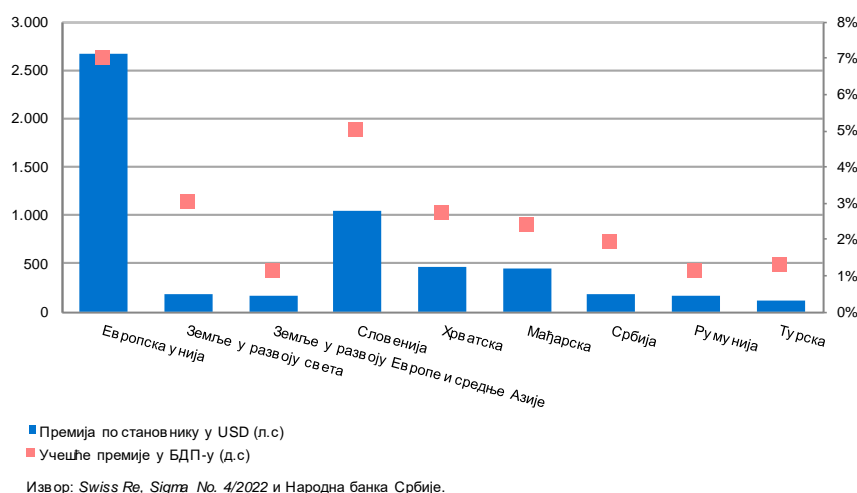
Сектор осигурања у Републици Србији се по степену развијености налази знатно испод просека земаља чланица Европске уније. У прилог томе говоре показатељи развијености тржишта осигурања – однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику.

Према учешћу премије у процењеном бруто домаћем производу у 2021. години од 1,9%, Република Србија је на 65. месту на свету, док овај показатељ за земље чланице Европске уније износи чак 7,0%. Међутим, у поређењу с групом земаља у развоју света с просеком од 3,0% и земљама у развоју Европе и средње Азије, чији је просек 1,1%, као и с обзиром на то да се земље као што су Румунија и Турска налазе иза Републике Србије, може се закључити да је Република Србија на задовољавајућој позицији, уз постојање потенцијала за побољшање ове позиције.

³ Извештај је базиран на подацима које су друштва за (ре)осигурање дужна да достављају Народној банци Србије.

⁴ Извор: *World economic outlook, IMF, April 2023; Global economic and insurance market outlook 2023/24, Swiss Re, Sigma No 6/2022, November 2022; World insurance, Swiss Re, Sigma No 4/2022, Jul 2022* и Народна банка Србије.

Графикон 3.1.1. Компарација показатеља развијености сектора осигурања (у 2021)

Према премији по становнику у 2021. години од 176 долара или 149 евра,⁵ Република Србија заузима 62. место у свету. Исти показатељ за земље чланице Европске уније износи 2.670 долара, за земље у развоју света 191 долар, а за земље у развоју Европе и средње Азије 168 долара. На првом месту у свету су Кајманска острва с 19.177 долара, а следе Хонгконг и САД, док Словенија с 1.047 долара и Хрватска с 473 долара заузимају 32, односно 42. место.

У 2022. години премија у процењеном бруто домаћем производу у Републици Србији задржала је учешће из претходне године од 1,9%, док је премија по становнику повећана и износила је 179 долара или 170 евра.⁶

Табела 3.1.1. Учешће у укупном финансијском сектору (у %)

	Банке		Лизинг		Осигурање		ДПФ	
	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.
Билансна сума	90,9	91,1	2,2	2,4	6,0	5,6	0,9	0,8
Капитал	88,8	89,6	1,2	1,5	10,0	9,0		
Број запослених ¹⁾	65,8	65,0	1,0	0,9	32,8	33,8	0,4	0,4

Извор: Народна банка Србије.

1) Код ДПФ је приказан број запослених у друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима.

⁵ Податак о броју становника је процењен број становника (годишњи просек), док је премија обрачуната према просечном годишњем курсу Народне банке Србије за 2021. годину.

⁶ Податак о броју становника је последње расположив податак – према првим резултатима Пописа становништва 2022. године, док је премија обрачуната према просечном годишњем курсу Народне банке Србије за 2022. годину.

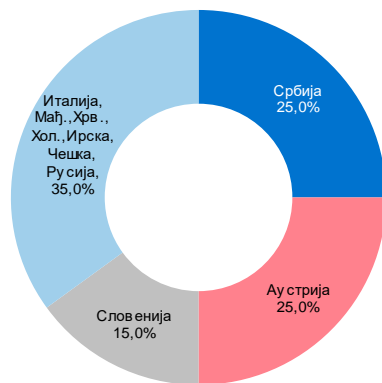
У финансијском сектору чији је надзор поверен Народној банци Србије (банке, осигурање, лизинг и добровољни пензијски фондови)⁷ осигурање, по билансној суми, капиталу и броју запослених, заузима друго место. У билансној суми финансијског сектора у 2022. години, која је износила 5.985 млрд динара, банке учествују са 91,1%, а друштва за (ре)осигурање са 5,6%.

3.2. Учесници на тржишту

Друштва за (ре)осигурање

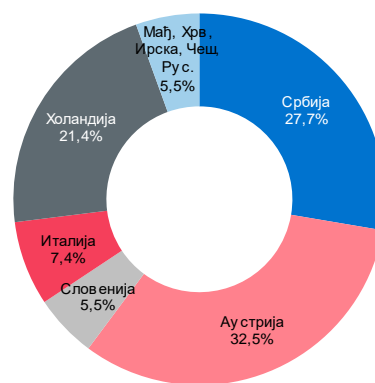
На крају 2022. године у Републици Србији послује 20 друштава за (ре)осигурање и њихов број је непромењен у односу на претходну годину. Искључиво пословима осигурања бави се 16 друштава, а само пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања искључиво животним осигурањем баве се четири друштва, искључиво неживотним осигурањем, односно и животним и неживотним осигурањем, бави се по шест друштава.

Графикон 3.2.1. Структура друштава за (ре)осигурање Србије према власништву (у 2022)

Извор: Народна банка Србије.

Графикон 3.2.2. Билансна сума друштава за (ре)осигурање Србије према власништву (у 2022)

Извор: Народна банка Србије.

Посматрано према власничкој структури капитала, од 20 друштава на крају 2022. године 15 је у већинском страном власништву.

Друштва у страном власништву на крају 2022. године бележе преовлађујуће учешће у: премији животних осигурања са 86,3%, премији неживотних

⁷ Осим платних институција, институција електронског новца и пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама.

осигурања са 59,9%, укупној имовини са 72,3%, као и у броју запослених са 65,1%.

Остали учесници на тржишту

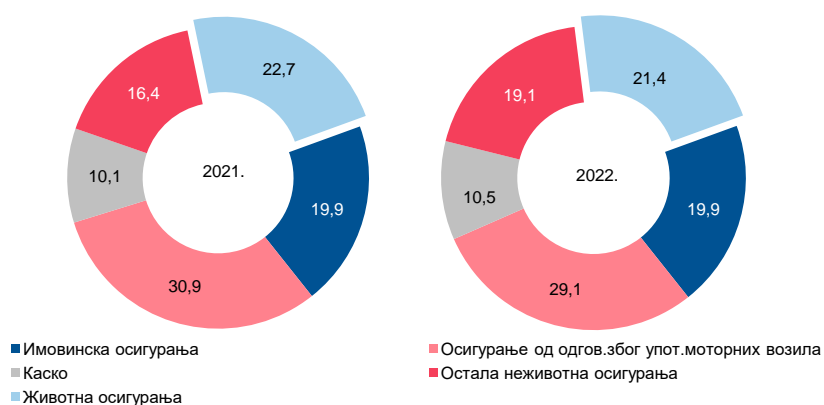
У продајној мрежи, поред друштава за (ре)осигурање, учествовало је и: 17 банака, осам давалаца финансијског лизинга и јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 109 правних лица (друштава за посредовање у осигурању и друштава за заступање у осигурању), 78 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника) и 4.404 активна овлашћена лица за обављање послова заступања, односно послова посредовања у осигурању.

3.3. Структура портфеља осигурања

У 2022. години друштва за осигурање остварила су укупну премију у висини од 133,9 млрд динара (1,1 млрд евра или 1,2 млрд долара),⁸ што представља повећање од 12,2%.

У структури премије у 2022. години учешће неживотних осигурања износило је 78,6%, док се учешће животних осигурања смањило са 22,7% у 2021. години на 21,4% у 2022. години, услед већег номиналног раста премије неживотних осигурања од раста премије животних осигурања.

Графикон 3.3. Укупна премија према врстама осигурања (у 2021. и 2022. у %)

Извор: Народна банка Србије.

⁸ Према просечном годишњем курсу Народне банке Србије за 2022. годину.

У структури укупног портфеља пет врста неживотних осигурања и то: добровољно здравствено осигурање, осигурање моторних возила – каско, осигурање имовине од пожара и других опасности, остала осигурања имовине и осигурање од одговорности због употребе моторних возила, учествује са 66,8%.

Осигурање од одговорности због употребе моторних возила у 2022. години задржава водеће учешће у укупној премији са 29,1%, а затим следе животна осигурања са 21,4% и имовинска осигурања са 19,9%.

Осигурање од последица незгоде, које обухвата, између осталог, и обавезна осигурања, као што су осигурање путника у јавном саобраћају и осигурање запослених од повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези с радом, у 2022. години бележи учешће од свега 2,6%.⁹

Поређењем учешћа премије добровољног здравственог осигурања уочава се његов раст са 5,8% у 2021. години на 7,4% у 2022. години, што је резултат раста ове премије од чак 43,5%. При томе 77,4% тржишта покривају четири друштва за осигурање.

Табела 3.3.1. Ранг-листа пет највећих друштава за осигурање
(у млн динара, у%)

	2021.			2022.			Промена ранга
	Износ	Учешће	Ранг	Износ	Учешће	Ранг	
Према критеријуму укупне премије							
Дунав	31578	26,4	1	35239	26,3	1	-
Ђенерали	23396	19,6	2	24845	18,6	2	-
Винер	13518	11,3	4	15690	11,7	3	раст
ДДОР	13948	11,7	3	15296	11,4	4	пад
Триглав	8147	6,8	5	9378	7,0	5	-
Према критеријуму премије неживотних осигурања							
Дунав	28072	30,4	1	31313	29,8	1	-
Ђенерали	16362	17,7	2	17682	16,8	2	-
ДДОР	11777	12,8	3	13058	12,4	3	-
Винер	7755	8,4	4	9411	8,9	4	-
Триглав	7375	8,0	5	8651	8,2	5	-
Према критеријуму премије животних осигурања							
Ђенерали	7035	25,9	1	7163	25,0	1	-
Винер	5763	21,3	2	6279	21,9	2	-
Граве	4102	15,1	3	4299	15,0	3	-
Дунав	3506	12,9	4	3925	13,7	4	-
ДДОР	2170	8,0	5	2239	7,8	5	-

Извор: Народна банка Србије.

Премија неживотних осигурања у 2022. години бележи раст од 14,0% у односу на исти период 2021. године. Премија имовинских осигурања забележила

⁹ Нови Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. Гласник РС", бр. 35/2023) уводи новчане казне за послодавце који запослене не осигура за случај повреда на раду и професионалних болести.

је раст од 12,2%, премија осигурања моторних возила – каско 16,2%, а премија осигурања од одговорности због употребе моторних возила 5,6%. Осигурање помоћи на путовању – врста осигурања која је у години појаве пандемије забележила највећи утицај, у 2022. години бележи раст од чак 57,9% и повећање учешћа у укупној премији са 1,9% у 2021. години на 2,6% у 2022. години.

Посматрано према рангу пет највећих друштава за осигурање по премији неживотних осигурања и премији животних осигурања, која у наведеним премијама тржишта учествују са 76,1% и 83,4%, респективно, није било промене. Међутим, дошло је до промене у рангу пет највећих друштава за осигурање посматрано према висини укупне премије, која у укупној премији тржишта учествују са 75,0%.

Посматрано по каналима продаје највећи део *укупне премије* у 2022. години остварен је преко: друштава за осигурање (63,0%), посредника (12,9%), техничких прегледа (8,9%), друштава за заступање (5,5%) и банака (4,5%).

Кад је реч о премији *неживотних осигурања*, сама друштва за осигурање прикупила су 62,6% укупне премије неживотних осигурања, посредници 16,0% и технички прегледи 11,3%. При томе, банке обезбеђују 49,4% укупне премије осигурања кредита, посредници 45,2%, 41,9% и 34,0% укупне премије добровољног здравственог осигурања, осигурања од опште одговорности и осигурања финансијских губитака, респективно, док технички прегледи обезбеђују 30,6% укупне премије осигурања од одговорности због употребе моторних возила.

Код укупне премије *животних осигурања* највише се обезбеђује путем продаје: друштава за осигурање (64,3%), банака (15,1%) и друштава за заступање (13,9%).

3.4. Билансна сума и билансна структура

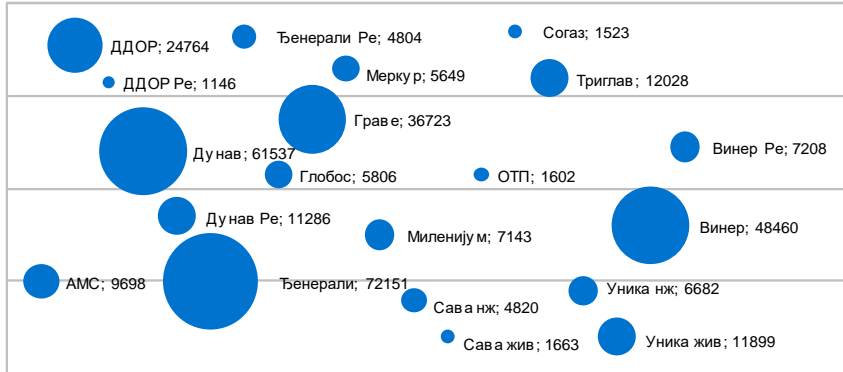
Билансна сума

Билансна сума друштава за (ре)осигурање благо је повећана на крају 2022. године – на 336,6 млрд динара (2,9 млрд евра или 3,1 млрд долара)¹⁰, и то за 0,8% у односу на крај претходне године.

У 2022. години није дошло до промена у ранг-листи пет највећих друштава за осигурање посматрано према висини билансне суме, која у укупној билансној суми свих друштава за осигурање учествују са 78,0%.

¹⁰ Према средњем курсу Народне банке Србије на дан 31. децембра 2022. године.

Графикон 3.4.1. **Билансне суме друштава за (ре)осигурање**
(на дан 31. 12. 2022, у млн динара)

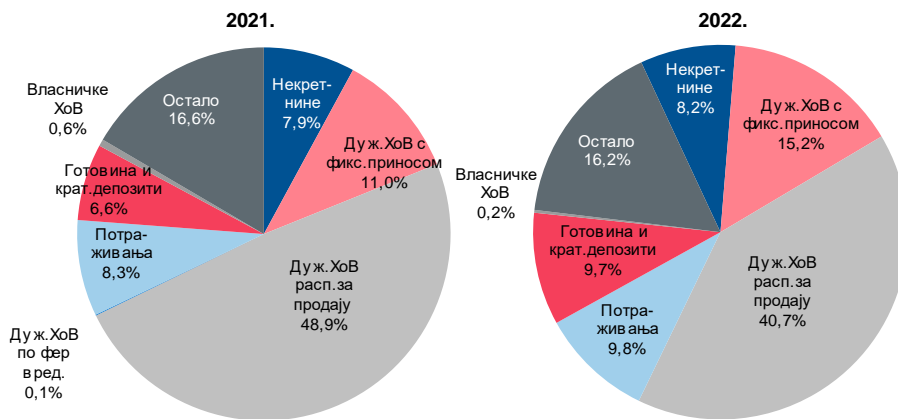

Извор: Народна банка Србије.

Структура активе

У структури активе друштава за (ре)осигурање, са стањем на дан 31. децембра 2022. године, највећи део односио се на дужничке хартије од вредности, и то дужничке хартије од вредности расположиве за продају (40,7%) и оне с фиксним приносом (15,2%), иза којих су следили: потраживања (9,8%), готовина и краткорочни депозити (9,7%), некретнине, постројења и опрема (8,2%) и техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара (6,4%) (као део категорије *Остало*¹¹ у Графикону 3.4.2).

Графикон 3.4.2. **Структура активе**
(на дан 31. 12. 2021. и 31. 12. 2022)

Извор: Народна банка Србије.

¹¹ *Остало* обухвата: нематеријална улагања, гудвил, софтвер и остала права, учешћа у капиталу, остале дугорочне финансијске пласмане (осим дужничких ХоВ с фиксним приносом), остала дугорочна средства, одложена пореска средства, залихе, стална средства намењена продаји, остале ХоВ у оквиру финансијских пласмана, остале краткорочне финансијске пласмане, порез на додату вредност, АВР и техничке резерве на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара.

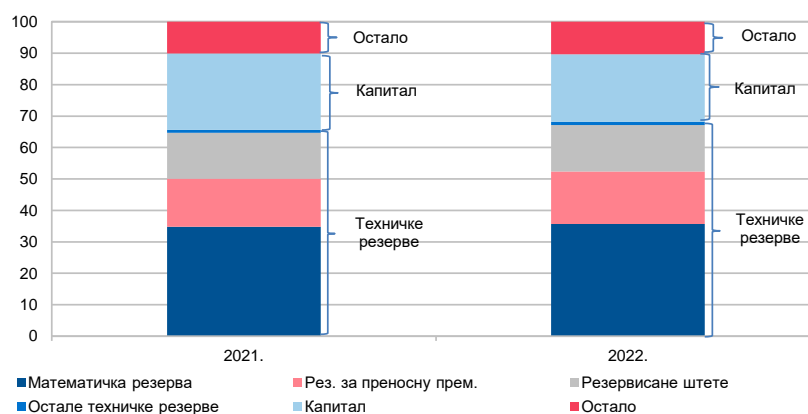
У поређењу с 2021. годином може се закључити да, с једне стране, дужничке хартије од вредности расположиве за продају и које се исказују по фер вредности кроз биланс успеха смањују учешће у 2022. години, док, с друге стране, готовина и краткорочни депозити, као и потраживања, повећавају своје учешће.

Структура пасиве

У структури пасиве на дан 31. децембра 2022. године техничке резерве исказују учешће од 68,3%, а капитал 21,4%.

Капитал у износу од 72,0 млрд динара у 2022. години бележи пад по стопи од –11,2%, као последица пада нереализованих добитака и раста нереализованих губитака, а услед раста каматних стопа, који је довео до пада фер вредности хартија од вредности. Техничке резерве у посматраном периоду у износу од 229,7 млрд динара бележе раст од 4,8%. Математичка резерва задржава најзначајније учешће у техничким резервама, са стопом раста у 2022. години од 3,3%, у односу на крај претходне године.

Графикон 3.4.3. Структура пасиве
(у %)

Извор: Народна банка Србије.

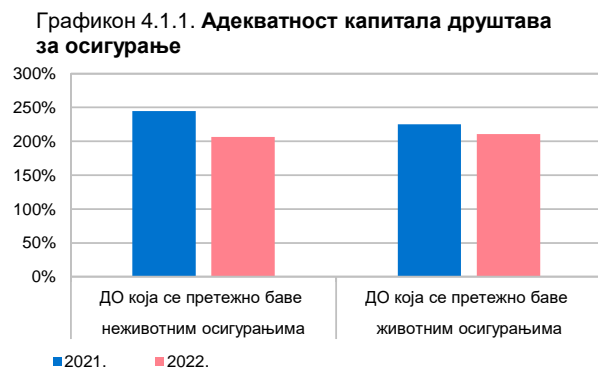
4. Показатељи пословања

4.1. Адекватност капитала

Солвентност друштва за (ре)осигурање у великој мери зависи од довољности техничких резерви за преузете обавезе из осигурања, а пре свега од испуњености

услова који се односе на адекватност капитала, а утврђени су као однос захтеване и расположиве маргине солвентности.

Расположива маргина солвентности друштва за (ре)осигурање на дан 31. децембра 2022. године у Републици Србији износила је 49,7 млрд динара, а захтевана маргина солвентности 23,7 млрд динара. Код друштава која се претежно баве *неживотним осигурањима* **основни показатељ адекватности капитала** (однос расположиве маргине солвентности и захтеване маргине солвентности) износио је 206,4%, код друштава која се претежно баве *животним осигурањима* 210,6%, док код *друштава за реосигурање* 231,1%, што, иако у паду у односу на крај претходне године, углавном као последице пада ревалоризационих резерви с нереализованим резултатима, представља добру капитализованост.

Способност друштва које се бави пословима *неживотних осигурања* да апсорбује ризик неадекватног ценовног нивоа премија, непредвидивих штета и неадекватног преноса ризика у саосигурање и реосигурање и др. (ризик осигурања) мери се, између осталог, и односом премије у самопридржају и укупног капитала, тј. **рацијом покрића ризика неживотних осигурања капиталом**. Премија у самопридржају¹² представља апроксимацију преузетих ризика и треба да буде довољна за исплату штета и накнада из осигурања. У случају да премија није адекватно одмерена, да пренос ризика у саосигурање и реосигурање није извршен адекватно, као и у случају осталих ризика осигуравања, као гарант покрића користи се укупан капитал, односно његови делови.

Рацио покрића ризика неживотних осигурања капиталом у 2022. години на нивоу свих друштава за осигурање у Републици Србији која се претежно баве *неживотним осигурањима* износио је 179,6%, док је у 2021. години износио

¹² Премија у самопридржају намењена је и покрићу трошкова спровођења осигурања.

144,8%. Ова промена је последица раста премије у самопридржају и пада капитала ових друштава за осигурање.

Радио покрића ризика животних осигурања капиталом, као однос укупног капитала и техничких резерви друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања*, смањен је са 30,2% у 2021. години на 24,1% у 2022. години. Кретање овог показатеља резултат је раста техничких резерви и пада капитала ових друштава за осигурање.

Вредност наведеног односа у 2022. години указује на постојање резерве од 24,1% за случај неадекватно одмерених преузетих ризика ових друштава (за које у животним осигурањима техничке резерве представљају добру апроксимацију).

4.2. Квалитет имовине

Посматрано према учешћу нематеријалних улагања, некретнина, пласмана у хартије од вредности којима се не тргује на тржишту и потраживања у укупној активи друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, тј. **показатељу теже утрживе активе**, који у 2021. и 2022. години респективно износи 18,3% и 20,3%, уочава се већи раст наведених облика улагања у односу на раст укупне активе у 2022. години.

Код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* наведени показатељ је непромењен у односу на 2021. годину и износи 7,2%.

Поред способности друштва да обрачун премија буде на нивоу довољном за накнаду штета и трошкова спровођења осигурања, неопходно је обезбедити и њену наплату. У супротном, осигураваач се може суочити с проблемом немогућности извршења својих обавеза, укључујући и обавезе према осигураницима.

Показатељ потраживања, као однос потраживања за премију и укупне уговорене премије на нивоу свих друштава за осигурање која су се претежно бавила *неживотним осигурањима* повећан је са 13,7% у 2021. години на 14,7% у 2022. години, што је последица већег раста потраживања за премију од раста укупне уговорене премије.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* учешће потраживања у укупној уговореној премији благо је повећано, са 3,5% у 2021. години на 3,8% у 2022. години.

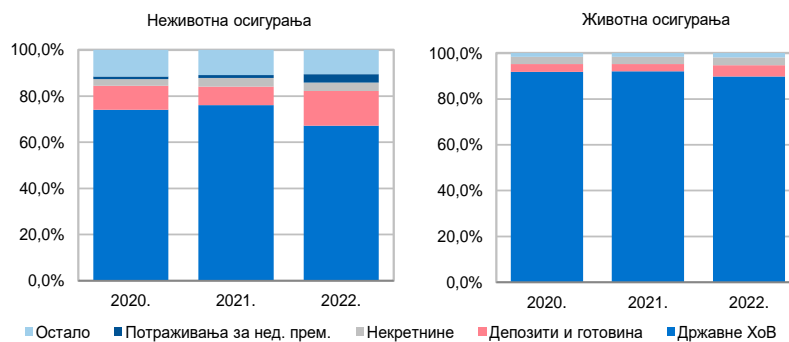
4.3. Инвестирање средстава техничких резерви

Ради обезбеђења заштите интереса осигураника и трећих оштећених лица, односно благовремене исплате штета, није довољно само формирање адекватног нивоа техничких резерви, већ и улагање средстава техничких резерви на начин који обезбеђује очување и увећање њихове реалне вредности, а ради стварања услова за измирење преузетих обавеза у целини и у року и у садашњем, и у будућем периоду. Да би било способно да одговори својим обавезама, друштво је дужно да средства инвестира тако да води рачуна о профилу ризика и лимитима толеранције ризика (квалитативним и квантитативним), применом своје инвестиционе политике.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, друштвима која се претежно баве пословима *животних осигурања*, као и у *друштвима за реосигурање*, на крају 2022. године остварено је инвестирање пуног износа средстава техничких резерви у прописане облике имовине.

Посматрано укупно у Републици Србији за сва друштва за осигурање, средства техничких резерви *неживотних осигурања* у 2022. години највећим делом била су уложена у државне хартије од вредности – 67,2%, затим у депозите код банака и готовину – 15,0%, техничке резерве на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара – 9,9%, некретнине – 3,7% и потраживања за недоспеле премије – 3,6%. Посматрано у односу на крај претходне године, смањено је учешће државних хартија од вредности, с једне стране, а повећано учешће депозита и готовине и учешће потраживања за недоспеле премије, као и учешће техничких резерви на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара, с друге стране.

Графикон 4.3. Структура инвестирања средстава техничких резерви

Извор: Народна банка Србије.

У структури инвестирања средстава техничких резерви *животних осигурања* уочава се смањење учешћа улагања у државне хартије од вредности на 89,7% и

повећање учешћа депозита код банака и готовине на 5,0% и учешћа некретнина на 3,4%.

4.4. Реосигурање

Реосигурањем и саосигурањем се врши тзв. изравнавање ризика и заштита друштава за осигурање од великих или масовних штета, које могу угрозити њихово пословање. За део ризика који остане у самопридржају друштва, као апсорбер за неочекиване догађаје и неадекватан ценовни ниво премије, служи његов капитал.

Рацио ретенције премије, као удео меродавне премије у самопридржају у меродавној укупној премији указује на обим пренетих и примљених ризика у реосигурање и саосигурање. У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* овај показатељ је смањен са 79,8% у 2021. години на 77,3% у 2022. години.

Посматрано по врстама осигурања, проценат преноса ризика у реосигурање највећи је у осигурању од одговорности због употребе ваздухоплова, осигурању ваздухоплова, иза којих следе осигурање од одговорности због употребе пловних објеката, осигурање кредита, осигурање имовине од пожара и других опасности, осигурање од опште одговорности, осигурање финансијских губитака, осигурање шинских возила, осигурање робе у превозу, што одговара природи посла тих врста осигурања и обиму преузетих ризика.

У друштвима за осигурање која се претежно баве *животним осигурањем* овај показатељ се није променио у односу на претходну годину и износи 96,6%. Висока вредност овог показатеља у овим друштвима узрокована је преносом ризичног дела премије у реосигурање, док штедни (као знатни већи део премије у животним осигурањима) остаје у портфељу осигуравача.

4.5. Профитабилност

Сектор осигурања је у 2022. години остварио позитиван нето резултат, који је после опорезивања¹³ износио 8,2 млрд динара.

На профитабилност друштава за осигурање указује вредност **комбинованог рација у самопридржају** (однос збира меродавних штета и трошкова спровођења осигурања, у самопридржају, према меродавној премији у самопридржају). Вредност овог рација испод 100% указује на способност

¹³ Обухвата само пореске расходе које су друштва за (ре)осигурање исказала до тренутка достављања података Народној банци Србије.

друштва за осигурање да из прикупљене премије исплате штете и покрију настале трошкове, док се за вредности овог показатеља изнад 100% претпоставља да друштва при одређивању висине премије узимају у обзир и потенцијалне приходе од инвестирања на финансијском тржишту и тржишту непокретности, при чему у том случају треба имати у виду пратеће тржишне ризике, као и ризик неиспуњења обавеза друге уговорне стране. Код друштва за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* вредност комбинованог рација у самопридржају повећана је са 85,3% на крају 2021. године на 93,4% на крају 2022. године. На кретање овог рација у 2022. години утицао је слабији раст меродавне премије у самопридржају од раста меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају.

Рацио штета у самопридржају (однос меродавних штета у самопридржају и меродавне премије у самопридржају), као показатељ политике цена и адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, код друштва за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* повећан је са 48,9% на крају 2021. године на 55,2% на крају 2022. године.

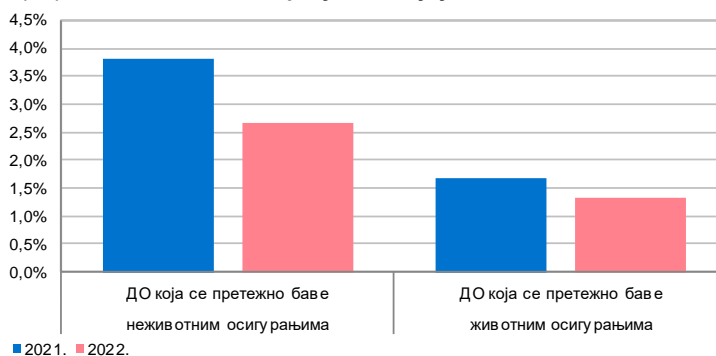
Бенефит рацио¹⁴ код друштва за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* смањен је са 89,8% на крају 2021. године на 85,7% на крају 2022. године. То је резултат већег раста меродавне премије у самопридржају од раста збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају.

Однос нето резултата¹⁵ и укупне активе – **RoA**, као мера приноса на укупну активу, оствареног у пословима осигуравања, инвестирања и др., у 2022. години у друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* позитиван је и износи 2,7% (у 2021. години 3,8%).

¹⁴ Однос збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и значајан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

¹⁵ Нето резултат после опорезивања, с тим да се обухватају само порески расходи које су друштва за (ре)осигурање исказала до тренутка достављања података Народној банци Србије.

Графикон 4.5. Однос нето резултата и укупне активе – RoA

Извор: Народна банка Србије.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* RoA у 2022. години износи 1,3% (у 2021. години 1,7%).

Посматрано на нивоу свих друштва за (ре)осигурање, остварен је позитиван принос на укупну активу друштва, који износи 2,4% (у 2021. години 3,3%).

4.6. Ликвидност

Да би друштво било у стању да одговори обавезама, оно мора водити рачуна и о усклађености средстава и обавеза по рочности, и о утрживости и квалитету својих средстава. С обзиром на то да су висина и тренутак настанка појединачних штета неизвесни, друштво мора пажљиво да планира структуру својих средстава пре свега за измирење обавеза по штетама, а онда и осталих обавеза.

Показатељ усклађености ликвидне активе и обавеза¹⁶ на нивоу свих друштва за (ре)осигурање, који је у 2022. години износио 132,5%, говори у прилог довољности ликвидних средстава за измирење краткорочних обавеза у сектору осигурања.

5. Друштвена одговорност и заштита права грађана

Надзором над обављањем делатности осигурања (супервизија осигурања), који спроводи Народна банка Србије, штити се стабилност и солвентност сектора

¹⁶ Ликвидна актива у овом извештају обухвата: финансијске пласмане, готовину, депозите код банака и остале непоменуте дугорочне финансијске пласмане, док обавезе обухватају: краткорочне обавезе, пасивна временска разграничења, резервисане штете и друге техничке резерве осигурања до годину дана.

осигурања, као значајног сегмента целокупног финансијског сектора наше земље, али пре свега штите се наши грађани и привредни субјекти – корисници услуга осигурања (уговарачи осигурања, осигураници и трећа оштећена лица). Народна банка Србије спроводи активности којима прати и благовремено реагује ради одржавања солвентности друштава за осигурање, а како би она у сваком тренутку могла да одговоре својим обавезама према корисницима услуга осигурања. Међутим, поред тог аспекта, изузетно је важно на који начин друштва за осигурање и други учесници на тржишту осигурања продају услуге осигурања, као и да ли и на који начин друштва за осигурање извршавају своје обавезе према својим клијентима (рокови и висина накнаде по штетним догађајима и др.), због чега се посебна пажња посвећује управо том сегменту пословања.

Народна банка Србије предузима активности из своје надлежности којима подстиче да услуге осигурања буду лако доступне, свима разумљиве, да закључење уговора о осигурању буде добровољно (где законом није другачије утврђено), да продају врше овлашћена лица са адекватним знањем и квалификацијама, и посебно да се по настанку осигураног случаја (случај за који је уговорено покриће, као својеврсна заштита) благовремено и на фер начин исплаћује накнада из осигурања.

Како би остварила наведене циљеве, Народна банка Србије анализира квантитативне и квалитативне показатеље тржишног понашања учесника на тржишту осигурања (подаци о броју и врсти приговора и др.), на основу чега се идентификују проблематични сегменти пословања друштава за осигурање, односно субјеката који врше послове посредовања и заступања у осигурању. Ризици неадекватног тржишног понашања који се препознају као најзначајнији са аспекта заштите права и интереса корисника услуга осигурања обухватају се планом контролних активности, ради благовремене провере поступања друштава за осигурање и других учесника на тржишту осигурања, а тиме и обезбеђења потребне заштите права и интереса корисника услуга осигурања.

6. Закључак

Из упоредних показатеља на крају 2022. године и на крају претходне године, издвајају се следеће промене у посматраној години:

- На тржишту Републике Србије пословало је 20 друштава за (ре)осигурање, што је исти број као претходне године, уз повећање броја запослених на 11.419 по стопи од 1,6%;
- Билансна сума сектора осигурања благо је порасла – за 0,8% и износи 336,6 млрд динара;

- Капитала је смањен за 11,2%, пре свега као последица промене нерелизованих добитака и губитака, и он износи 72,0 млрд динара;
- Техничке резерве су повећане за 4,8% и износе 229,7 млрд динара, уз остварење инвестирања пуног износа средстава техничких резерви у прописане облике имовине;
- Укупна премија је повећана за 12,2% и она износи 133,9 млрд динара;
- Учешће неживотних осигурања од 78,6% у укупној премији је и даље доминантно. Премија неживотних осигурања бележи раст од 14,0%, при чему осигурања са значајнијим учешћем, као што су осигурање од одговорности због употребе моторних возила и имовинска осигурања, бележе номинални раст, али и реалан пад;
- Учешће животних осигурања је смањено, услед већег раста премије неживотних осигурања од раста премије животних осигурања.

При посматрању наведених категорија треба имати у виду и инфлацију, која знатно утиче на њихово реално кретање.

Постојећим прописима којима се уређује делатност осигурања у Републици Србији створени су предуслови за значајан корак ка даљој конвергенцији стања сектора осигурања у Републици Србији нивоу развоја тог сектора у Европској унији.

Значајне промене регулаторног оквира у области надзора делатности осигурања тек се очекују с пуним усклађивањем прописа с Директивом о дистрибуцији осигурања и с применом *Солвентности II*.

Директива о дистрибуцији осигурања доноси решења којима се ближе утврђује надзор и управљање производима осигурања, како би се обезбедило да ти производи одговарају стварним потребама корисника. Поред тога, ова директива прописује начин информисања корисника и дистрибуције производа осигурања, чиме се унапређује ниво заштите права и интереса корисника услуге осигурања.

Ефективан режим солвентности, који се заснива на изложености ризицима, у складу је с развојем у другим деловима финансијског сектора, нарочито банкарским. С тим у вези, ради даљег унапређења регулативе пруденцијалног надзора, у предстојећем периоду планиран је наставак започетих активности на усклађивању с Директивом *Солвентност II*, која ће променити начин квантификације нивоа ризика којима је друштво за (ре)осигурање изложено у свом пословању, а самим тим и начин управљања овим ризицима. Завршетком прве фазе стратешки опредељених активности на имплементацији *Солвентности II* – анализа усклађености регулативе, спровођењем активности у оквиру друге фазе – процена ефеката имплементације, као и преласком на трећу фазу, у којој се спроводи процес усклађивања регулаторног оквира, унапредиће се способност сектора осигурања да одговори на изазове у будућности, а с циљем обезбеђења

дугорочне стабилности сектора осигурања и заштите корисника услуга осигурања.

У условима утицаја растуће глобалне неизвесности у 2022. години, као и утицаја пандемије вируса корона, који је присутан од 2020. године, улога сектора осигурања у пружању заштите грађанима односно осигураницима и обезбеђење континуитета пружања услуге осигурања још више добија на значају. У том смислу, на изазове из међународног окружења у 2022. години Народна банка Србије је одговорила постепеним повећањем рестриктивности монетарне политике, као и референтне каматне стопе, ради обезбеђења повратка инфлације у границе циља. Такође, Народна банка Србије је правовремено донела низ добро одмерених мера за спречавање, смањење и отклањање негативних ефеката изазваних пандемијом вируса корона, како би се обезбедили права и интереси корисника услуга осигурања и очувала стабилност пословања свих професионалних учесника на тржишту осигурања, односно обезбедио континуитет надзорне функције, што ће наставити да чини и надаље.